

*Н. Ю. Вайцэховіч, дацэнт кафедры
тэорыі і гісторыі інфармацыйна-
дакументных камунікацый,
кандыдат педагагічных навук,
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў*

ФАРМІРАВАННЕ ІНФАРМАЦЫЙНАЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЭНТАЎ У ПРАЦЭСЕ ВЫКЛАДАННЯ АГУЛЬНАПРАФЕСІЙНЫХ ДЫСЦЫПЛІН

Фарміраванне інфармацыйнай культуры студэнтаў становіцца сёння адной з вядучых адукацыйных задач, якія забяспечваюць якасць будучай прафесійнай дзейнасці і самарэалізацыю асобы. Для бібліятэкара-бібліёграфа прафесійна неабходным з'яўляецца не толькі засваенне карыстальніцкага ўзроўню работы з інфармацыяй, але і ўменняў больш высокага класа – арганізоўваць інфармацыйную дзейнасць у культурным, навуковым, прафесійным асяродку і ацэньваць яе эфектыўнасць, ствараць інтэлектуальна-культурную інфармацыйную прадукцыю высокай якасці, спрыяць развіццю інфармацыйнай культуры сваіх карыстальнікаў.

Існуюць розныя погляды адносна кампанетнага саставу інфармацыйнай культуры, аднак інварыянтнымі на сённяшні час застаюцца наступныя складнікі: інфармацыйная адукаванасць, інфармацыйны светапогляд, чытацкая культура. Сучасныя ўмовы развіцця грамадства патрабуюць ад бібліятэкара-бібліёграфа засваення гэтых кампанентаў з дадатковымі аналітычнымі, кіраўнічымі, педагагічнымі магчымасцямі – даследаваць узровень інфармацыйных прадуктаў і інфармацыйнай дзейнасці, кіраваць інфармацыйнымі працэсамі на розных узроўнях, навучаць карыстальнікаў асновам інфармацыйнага пошуку і інфармацыйнай бяспекі, розным спосабам работы з тэкстам, інфармацыйна-пошукавымі сістэмамі і г. д. Асноўнай мэтай фарміравання інфармацыйнай культуры бібліятэкара-бібліёграфа, як і іншага спецыяліста, павінна стаць гатоўнасць да пастаяннага росту і абнаўлення тэзаўруса прафесійных ведаў і ўменне выкарыстоўваць іх для вырашэння прафесійных задач.

Зыходзячы з апісанай вышэй спецыфікі прафесійных задач бібліятэкара-бібліёграфа, фарміраванне інфармацыйнай куль-

туры гэтых спецыялістаў – складаны і працаёмкі працэс, эфектыўнасць якога залежыць ад правільнай арганізацыі навучання і адказнасці ўсіх дзеючых бакоў. Вывучэнне спецыяльнага курса «Інфармацыйная культура асобы» з’яўляецца толькі адным з этапаў доўгатэрміновага (на працягу ўсяго навучання) працэсу, які павінен рэалізоўвацца ў межах выкладання іншых дысцыплін, самастойнай і навукова-даследчай работы студэнтаў, вытворчай практыкі, пры пастаяннай падтрымцы з боку ўніверсітэцкай бібліятэкі.

Дадзены артыкул скіраваны на апісанне вопыту фарміравання інфармацыйнай культуры студэнтаў 1 курса факультэта інфармацыйна-дакументных камунікацый у працэсе выкладання агульнапрафесійнай дысцыпліны «Тэорыя інфармацыі і камунікацыі».

Фарміраванне інфармацыйнай культуры, безумоўна, забяспечвае вывучэнне студэнтамі зместу дысцыпліны: сутнасці інфармацыйна-камунікатыўных працэсаў і з’яў, механізмаў функцыянавання інфармацыі ў прыродзе і грамадстве, яе ўласцівасцяў, відаў, спосабаў вымярэння і ацэнкі якасці, асаблівасцяў яе фарміравання і выкарыстання ў інфармацыйна-дакументнай сферы і інш.

Асаблівасцю выкладання дадзенай дысцыпліны з’яўляецца скіраванасць на вывучэнне шырокіх міждысцыплінарных пластоў ведаў, фарміраванне цэласнага ўяўлення аб фізічных, біялагічных, сацыяльных, культуралагічных асновах інфармацыйных і камунікатыўных працэсаў і з’яў. Так, студэнты вучацца разглядаць паняцце інфармацыі ў межах розных галін ведаў, разумець эвалюцыю сацыяльных камунікацый пад уплывам біялагічных, тэхнічных, культуралагічных фактараў, вызначаць характэрныя рысы камунікацый у сістэме класічнага, некласічнага і постнекласічнага тыпу рацыянальнасці. Гэтыя вучэбныя задачы патрабуюць фарміравання дастаткова высокага ўзроўню разумовых дзеянняў, інфармацыйнай культуры і культуры мыслення. Таму фарміраванне інфармацыйнай культуры арганічна ўключана ў агульную сістэму выкладання дысцыпліны і не патрабуе прынцыпова адрозных сродкаў, тэхналогій і спосабаў кантролю.

Сярод найбольш эфектыўных форм навучання – лекцыя, пабудаваная па праблемным тыпе. Такая лекцыя патрабуе папярэдняй падрыхтоўкі не толькі выкладчыка, але і студэнта, які

павінен азнаёміцца з прапанаванай літаратурай, даступнай для спампоўвання, і выканаць праблемныя заданні рознага ўзроўню складанасці. Лекцыя выбудоўваецца як паслядоўнае разгортванне адказаў на пастаўленыя праблемныя пытанні і заданні. У працэсе падрыхтоўкі да лекцыі і ў ходзе абмеркавання найбольш складаных пытанняў студэнты вучацца аналітычна працаваць з інфармацыяй, сінтэзаваць даныя з розных крыніц, фармуляваць высновы і аргументаваць іх. Праблемныя лекцыі чытаюцца па тэмах «Інфармацыя як стратэгічны рэсурс грамадства», «Сучасныя падыходы да вывучэння сацыяльных камунікацый», «Эвалюцыя сацыяльных камунікацый».

Праблемныя заданні аптымальныя для навучання асновам інфармацыйнай культуры, паколькі імітуюць узнікненне інфармацыйнай патрэбы як рэакцыі на праблемную сітуацыю ў жыцці і дазваляюць адпрацаваць галоўныя працэсы работы з інфармацыяй для вырашэння дадзенай сітуацыі. Таму праблемныя пытанні і заданні – неабходная частка падрыхтоўкі да семінарскіх заняткаў і выканання самастойнай работы студэнтаў, напрыклад: ацаніць эфектыўнасць розных мадэляў сацыяльных камунікацый; вызначыць спосабы пераадолення інфармацыйных бар'ераў у пэўных сітуацыях; выправіць і дапоўніць табліцу «Эвалюцыя сацыяльных камунікацый»; прапанаваць схему камунікатыўнага акта для розных камунікатыўных сітуацый і інш.

Заданні да семінарскіх заняткаў пабудаваны такім чынам, што студэнт на аснове самастойна вывучаных крыніц павінен вырашыць задачу, якая патрабуе прымянення атрыманых ведаў. Гэта магчыма толькі на аснове перапрацоўкі ў асабістыя веды, знойдзенай і вывучанай інфармацыі, што з'яўляецца асноўнай мэтай навучання любой дысцыпліне. Неабходна таксама заўважыць, што такія заданні адпавядаюць кампетэнтнаснаму падыходу да навучання, бо дазваляюць засвоіць не толькі навукова-прадметныя веды, але і працэдурныя (метады і спосабы дзеяння) у непасрэднай практычнай дзейнасці студэнтаў.

Пры фарміраванні інфармацыйнай культуры вялікае значэнне мае навучанне прыёмам аналітычнай ацэнкі інфармацыі – яе праўдзівасці, дакладнасці, навізны. Гэтую задачу выконваюць індывідуальныя тэставыя заданні, якія пры дапамозе інфармацыйных крыніц высокай надзейнасці патрабуюць вызначыць сапраўднасць або памылковасць (скажэнне) пэўнай інфармацыі: «Ці праўда, што...». Па кожным з заданняў існуе пэўная

колькасць рэсурсаў, якія змяшчаюць як навуковую інфармацыю, так і цалкам скажоную, непацверджаную і г. д.

Адпаведным чынам складзены заданні павышанай складанасці для самастойнай работы, якія дазваляюць зарабіць дастаткова высокія рэйтынжавыя балы і выконваюцца студэнтамі па жаданні. Для выканання гэтых заданняў, як правіла, неабходна праявіць высокі ўзровень творчага, прадуктыўнага мыслення, глыбока вывучыць даволі вялікі масіў дадатковай літаратуры, адказы падмацаваць спасылкамі на рэсурсы, якія змяшчаюць дакладную інфармацыю з абгрунтаваннем яе навуковасці і надзейнасці.

У працэсе навучання студэнты самастойна рыхтуюцца да рубажных тэстаў, якія выконваюцца індывідуальна і ў міні-групах. Усе тэсты маюць не толькі кантралюючы, але і развіцёвы характар, заснаваны на паэтапным фарміраванні разумовых дзеянняў: «Ці правільна гэтае сцвярджэнне: чым вышэйшая верагоднасць падзеі, тым больш інфармацыі змяшчае паведамленне аб такой падзеі?», «Прывядзіце прыклад знакавай сістэмы (гіпермовы, метаінфармацыі, інш.)», «У чым адрозненне паняццяў "інфармацыя" і «веды»?», «У чым адрозненне нацыянальных IP ад дзяржаўных?», «Да якой канцэпцыі (атрыбутыўнай, функцыяналістычнай, камунікатыўнай) адносіцца дадзенае вызначэнне інфармацыі» і г. д. Выкананне тэстаў патрабуе сур'ёзнай падрыхтоўкі, заснаванай, перш за ўсё, на індывідуальных уменнях работы з навуковым і вучэбным тэкстам, сэнсавай апрацоўцы выкладзенай інфармацыі (выдзяленне сэнсавых блокаў, аналіз, сінтэз, параўнанне, аналогія, перапрацоўка дэкларатыўных (навуковых) ведаў у працэдурныя і ўменні апераваць імі).

Самастойная работа студэнтаў уключае таксама падрыхтоўку красвордаў, электронных прэзентацый, графічных схем і канспектаў па пэўных тэмах, што навучае згортаць інфармацыю, пераводзіць яе з аднаго віду ў іншы, працаваць з інфармацыяй рознага тыпу – тэкставай, графічнай, мультымедычнай.

Найбольш эфектыўнай формай навучання асновам інфармацыйнай культуры і кантролю за ўзроўнем яе сфарміраванасці з'яўляецца эсэ, якое выконваецца напрыканцы вывучэння дысцыпліны па адной з дваццаці прапанаваных тэм. Эсэ ўяўляе сабой вольны пераказ уласных думак па праблемным пытанні альбо напісанне водгуку на прапанаваны матэрыял (напрык-

лад, «Паняцце канфармізму і яго значэнне ў сацыяльных камунікацыях. Эксперымент Аша ў студэнцкіх групах», «Сацыяльная камунікацыя ў кантэксце актуальных навуковых распрацовак: што робіць чалавечую камунікацыю чалавечай», «Самыя яркія медыйныя падзеі ...года і іх камунікатыўны аналіз» і інш.). Вялікая ўвага надаецца характару вывучаных крыніц, карэктнаму цытаванню, самастойнасці і абгрунтаванасці высноў, творчаму пераасэнсаванню ведаў. На жаль, большасць гэтых патрабуе далейшай дапрацоўкі, паколькі студэнты першапачаткова не вытрымліваюць патрабаванняў да іх напісання. Гэты з'яўляецца абавязковым відам самастойнай работы студэнтаў, і вынік яго выканання ўлічваецца пры фарміраванні вынікавага бала па дысцыпліне.

У заключэнні трэба адзначыць, што выкарыстанне ўсяго комплексу развіццёвых і праблемных заданняў на аснове сучасных адукацыйных тэхналогій, уключэнне ў лекцыйны матэрыял механізмаў па развіцці інфармацыйнай культуры студэнтаў, падрыхтоўку да семінарскіх заняткаў, розныя формы самастойнай работы дазваляе сістэматычна фарміраваць базавыя інфармацыйныя ўменні ў працэсе выкладання любой агульнапрафесійнай або спецыяльнай дысцыпліны.

1. Активные и интерактивные образовательные технологии в современном вузе : учеб. пособие / сост. Т. Г. Мухина. – Н. Новгород : ННГАСУ, 2013. – 97 с.

2. Алисултанова, Э. Д. Формирование информационной культуры будущего инженера в информационно-образовательной среде / Э. Д. Алисултанова, Н. А. Моисеенко. – Ставрополь : Сервисшкола, 2009. – 139 с.

3. Вайцехович, Н. Ю. Основы информационной культуры студента-медика : пособие для студ. / Н. Ю. Вайцехович ; Мин-во культуры Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т культуры и искусств. – Минск : БГУКИ, 2012. – 83 с.

4. Гендина, Н. И. Образование для общества знаний и проблемы формирования информационной культуры личности / Н. И. Гендина // Научные и технические библиотеки. – 2007. – № 3. – С. 40–48.

5. Лютикова, Т. П. Развитие информационной культуры личности в образовательном процессе вуза : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. П. Лютикова ; Пятигор. гос. лингвист. ун-т. – Пятигорск, 2006. – 24 с.

6. Ребко, Э. М. Информационная образовательная среда учебного заведения как средство формирования информационной культуры студен-

тов / Э. М. Ребко, А. П. Федорова // Молодой ученый. – 2014. – №1. – С. 566–568.

7. Селина, М. В. Формирование информационной культуры будущего специалиста высшей школы / М. В. Селина ; Мин-во образования и науки РФ. – Вязьма : Полиграфсервис, 2004. – 153 с.

8. Смагина, Е. А. Проблемы формирования информационной культуры студентов : монография / Е. А. Смагина; Ин-т социально-экономического прогнозирования и моделирования. – Балашиха : ИСЭПиМ, 2010. – 118 с.

*Ю. Н. Галковская, старший преподаватель
кафедры менеджмента информационно-
документной сферы, кандидат педагогических
наук, Белорусский государственный
университет культуры и искусств*

СМЕЖНЫЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ЗНАЧИМЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ В СТРУКТУРЕ СОЦИАЛЬНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БИБЛИОТЕКАРЯ-БИБЛИОГРАФА

Подготовка современного выпускника должна включать не только профессионально-функциональную квалификацию, определяющуюся системой профильных знаний и умений, но и базовые личностные качества, а также системно сформированные универсальные умения и способности. Понимание «интегральности» подготовки специалистов обуславливает обоснованность обращения к смежным с профессией библиотекаря-библиографа аспектам, и, как следствие, компетенциям, которыми должен владеть специалист библиотечной сферы для эффективного выполнения своих профессиональных обязанностей.

Социально-профессиональная компетентность библиотекаря-библиографа сочетает в себе компетенции, необходимые для решения задач в сфере профессиональной и социальной деятельности. Внедрение компетентностного подхода в образовательную практику обуславливает актуальность теоретического и эмпирического исследований в области формирования отдельных компетенций, которыми должен владеть специалист библиотечно-информационной сферы.